

(15 контекстов, 4%). И хотя личная жизнь канцлера не относится прямо к её профессиональной деятельности, она может как помочь построить карьеру, так и провалить её. Личная жизнь А. Меркель не насыщена пикантными подробностями. На католическое Рождество журналисты выследили и выяснили, что и где канцлер покупает к празднику. А народ давно уже знает марку автомобиля и адрес дачи канцлера. Например: зато ей (Меркель) присуще скромное обаяние «обыкновенной немецкой женщины», *которая в свободное время ездит по магазинам на автомобиле “Volkswagen Golf” и выращивает за городом овощи.*

Развитие средств массовой информации и политического рынка предъявляют новые требования к субъектам власти и их деятельности. Одним из основных требований к их деятельности становится завоевание доверия электората — объекта власти, так как власть ассоциируется с конкретной личностью. А завоевание доверия возможно только благодаря лаконичной и убедительной *речи* политика (15 единиц, 4%). Речь канцлера зависит от ситуации: то она логичная, сухая, жёсткая, ироничная, то говорит без резких выпадов и выражений. Журналисты отмечают, что госпожа Меркель никогда не была выдающимся оратором, чем сложнее ситуация с миграционным кризисом, тем более растерянно и неуверенно произносит канцлер даже свою знаменитую фразу “Wir schaffen das”. Например: на все альтернативы европейских коллег Меркель отвечает *ледяным отказом.*

Поведение — качественная характеристика того, как поведёт себя человек в той или иной ситуации. **Поведение** А. Меркель (10 единиц, 3%) нельзя назвать прилежным. Она жестоко и расчётливо обошлась не только со своим бывшим сторонником и экс-канцлером Г. Колем, написав пару статей в известные немецкие издания и тем самым разоблачив его денежные махинации, но и со своими одноклассниками. В свою очередь Г. Коль спустя много лет обвинил госпожу Меркель в неумении пользоваться столовыми приборами и отсутствии знаний столового этикета. А когда канцлер не находит слов, она прибегает к языку тела. Например: в своё время расчётливый Коль был замешан в неприятностях с так называемой «черной кассой» и отмывом партийных средств. *Угадайте, чи ножки застучали по немецкой брусчатке быстрее всех в гонке с доносами на Коля? Правильно, милая и скромная Ангела первой кинулась во влиятельную немецкую газету со статьей о просьбе отстранить Коля от занимаемой должности.*

За четверть века пребывания в политике А. Меркель предстаёт в русскоязычных СМИ не просто как защитник интересов своей страны. Она стала главным архитектором европейского интеграционного проекта, его гарантом. Феноменальная работоспособность помогла ей приобрести знания, умения, навыки, необходимые для политических и государственных деятелей её уровня. Создав в начальный период нахождения у власти впечатление о себе как о слишком жёстком политике и даже заслужив звание «тевтонской Маргарет Тэтчер», А. Меркель со временем стала действовать в соответствии с выражением классика «Иди в открытый мир». Сегодня её называют самой влиятельной женщиной планеты.

Заключение. Имидж политического деятеля, в частности А. Меркель, включает те человеческие характеристики, которые соответствовали представлению о лидере в рамках норм, сложившихся в немецком сообществе. Всё это способствует закреплению информации о могуществе канцлера и определённых успехах в её политической жизни.

Список цитируемых источников

1. Давыдова, Т. Ю. Коммуникативные стратегии, используемые при формировании политического имиджа / Т. Ю. Давыдова // Вестн. Моск. ун-та. Полит. науки. — М.: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2006. — Вып. 3. — С. 96—106.
2. Гуцал, А. Ф. Имиджология / А. Ф. Гуцал, С. Л. Недбаевский. — М., 2002. — 280 с.

УДК 882.6-1Купала

В. А. Сянчыла

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы

ПАЭТЫКА ЗАМОВЫ Ў ТВОРАХ ЯНКІ КУПАЛЫ

Уводзіны. Фальклорная традыцыя ва ўсіх яе формах паўплывала на мастацкую свядомасць беларускіх твораў. Асабліва выразна гэта праявілася ў пачатку ХХ стагоддзя, калі нацыянальнае слоўнае мастацтва стваралі Янка Купала, Якуб Колас, Максім Гарэцкі, Максім Багдановіч і інш. Уладзімір Гніламёдаў сцвяржаў, што «ранняя творчасць Янкi Купалы — гэта ўзор міфатворчага мыслення ранняга Купалы, пераймання ім не толькі паэтычных матываў Ф. Багушэвіча, але і традыцыйнага фальклору» [3, с. 9].

Асноўная частка. Замовы (у народзе іх яшчэ называюць заговарамі, нагаварамі, шэптамi) — гэта славесныя формулы, якім надавалася магiчнае значэнне. Замовы — жанр вуснай народнай творчасцi, які ў сучасны момант у жывым бытаванні амаль не сустракаецца [5, с. 205]. Разам з тым І. І. Крук, Л. М. Салавей, В. Д. Ліцвінка і іншыя сучасныя збiральнікі і даследчыкі беларускага фальклору

падкрэсліваюць: «Пры больш шчыльным уліку беларускага матэрыялу беларускія замовы склалі б дзве трэці часткі ўсяго фонду замоўных тэкстаў усходніх і паўднёвых славян. Ва ўсякім разе можна ўпэўнена гаварыць пра незвычайнае пашырэнне замоўнай практыкі і багацце жанру замоў на беларускай этнічнай прасторы» [5, с. 321].

Сучасны фалькларыст Л. М. Салавей ва ўступным артыкуле «Традыцыйная магія ў нашы дні» да тэкстаў замоў, сабраных студэнтамі БДПУ падчас палявой практыкі, адзначае: «У мінулым замовы былі шырока распаўсюджаны ў быццё і мелі чыста ўтылітарнае значэнне: з дапамогай слова, магічнага дзеяння ператвараць жаданае ў рэальнасць, падобным выклікаць падобнае. Нягледзячы на пашыранасць сярод сялянства, замовы больш за ўсё знаходзіліся на ўзбраенні вузкай групы людзей — “прафесіяналаў”, так званых шаптуноў, чараўнікоў, ведзьмароў, якія з мэтай замацавання ў насельніцтва веры ў магічную сілу слова нярэдка выкарыстоўвалі рацыянальныя сродкі народнай медыцыны, чым забяспечвалі больш устойлівае месца гэтаму віду творчасці ў народзе» [2, с. 4].

У творах беларускіх пісьменнікаў часта паэт малюецца як маг, чараўнік, які ведае слова і верыць у яго сілу. Так, Я. Купала сцвярджаў бясмерце, сілу роднага слова, пра што сведчыць аднайменны верш:

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты наяве і ў сне;
Душу ты мне затрэсла пагудкаю новай,
Ты песень наўчыла мяне [4, с. 109].

Эпітэты «магутнае», «бясмертнае», «свабоднае», якімі надзялае паэт беларускае слова, сцвярджаюць думку пра сілу ўздзеяння роднай мовы на чалавека, каштоўнасць яе старажытнай гісторыі, заканамернасць права на вольнае бытаванне нацыянальнага слова. Эпіфара «роднае слова» ўзмацняе эпічнасць, маштабнасць, гімнаграфічнасць мастацкага тэксту. Для беларускага класіка вобраз чараўніка мае станоўчае значэнне. У Я. Купалы ён з’яўляецца носьбітам памяці аб слаўнай мінуўшчыне, дзе процак жыў свабодна і чэсна. Чараўнік — галоўны герой аднайменнага твора, вершаванай казкі:

Трох сыноў чараўнік на свет белы выводзіў,
Трох сыноў, што хаваў узаперці;
Шэпты-чары тварыў ён над імі на ўсходзе, —
Як жыць лепей, як лепей памерці [3, с. 56].

Магія слова чараўніка збылася, бо кожны з сыноў атрымаў тую долю, аб якой папярэдзваў бацька. Першы сын выбраў ўсходні напрамак: «Як сам цар-Грамавік, чую ў жылах пажары: // Сонцы б новыя сеяў па небе, // Абвярнуў бы сялібныя ў полым абшары // І свет цэлы спаліў бы ў патрэбе» [3, с. 61]. Другі — аддаў перавагу заходняму шляху: «Прыпадаў к мёртвым краскам грудзьмі і душою, Саграваў сэрца лозы і шышкі, Выцвітаў, аж і стаў — чым быў — чорнай зямлёю —, // Звесць не звёў недахваткі і лішкі» [3, с. 61]. Трэці сын выбірае шлях, долю бацькі, становіцца чараўніком у родным забраным краі: «Трэці брат загаловы здымаў з папялішча, // Знаць даваў моц іх спячым народам; // На вяліве новых прыпеваў ігрышча // Выступаў — адступаў верхаводам» [3, с. 61].

Функцыя замоў — уздзеянне менавіта словам — вызначае асаблівасці мовы паэтычных прыёмаў, рытмічнай, гукавой арганізацыі тэкстаў, іх інтанацыйнага, эмацыянальнага ладу. Багацце і разнастайнасць эпітэтаў (скразны, таўталагічны, паясняльны, метафарычны, пастаянны), розныя паўторы, багацце суфіксальных утварэнняў, спалучэнне праявічнай і рытмізаванай мовы — усё падпарадкавана мэце ўзмацніць сілу слова і адначасова надаць замовам эстэтычную каштоўнасць [1, с. 237]. Янка Купала — майстар выкарыстання народнай паэтычнай лексікі: сталых эпітэтаў, параўнанняў, якія замацаваліся ў народзе і маюць вытокі ў замовах. У вершы-пажаданні «Беларускай выдавецкай суполцы “Загляне сонца і ў наша аконца”» шмат такіх сродкаў: «зоркаю яснай», «сцежкі цямот», «яснеючы зоркай», «шчаслівасці час».

Як вядома, магічныя дзеянні амаль заўсёды суправаджаліся заклінаннямі. Слова наогул з’яўляецца адным з асноўных сродкаў магіі. Вера ў магутную сілу слова заўсёды была моцнай, бо трэба было паўплываць на наваколны свет, выклікаць неабходную з’яву. Слова ўспрымалася як дзеянне, яно арганічна злівалася з дзеяннем, тлумачыла і як бы замацоўвала яго. Замовам уласціва ўстойлівасць формы, наяўнасць стэрэатыпных прыёмаў і формул, з якіх яны складаюцца. Побач з замовамі-параўнаннямі («Як у гэтай кучы мурашак вядзецца, хай і грошы ў мяне водзяцца. Амін») існуе мноства форм без прыёму параўнання: замовы-звароты («Варона-сарока, вынь парушынку з вока»); замовы-просьбы, замовы-малітвы («Ва імя Айца і Сына і Святога Духа. Амін. Памолімся, паклонімся Госпаду Богу і Духу Святому, усім святым святочкам, гадавым празднічкам, большым і меншым, Прычыстае Маці на помач стаці, у каровы ўрокі, прыгаворы вымаўляці»); замовы-пажаданні («Соль табе ў вочы, дзярках у зубы, цёрла ў горла, голкі ў пяты, каб не зайшоў да хаты! Што благое думаеш, забірай усё сабе»); замовы — лекавыя парады, замовы эпічныя і інш. Назвы многіх вершаў Янкі Купалы сведчаць аб прадаўжэнні фальклорнай традыцыі — «Чаго б я хацеў», «Не клянціце мяне», «Мая малітва», «Не чапайся, панічок», «Маладым на вяселлі», «Пакахай мяне, дзяўчынка», «Цару і неба і зямлі», «Паўстань», «Беларускім партызанам».

Аналізуючы жанр замовы, Л. М. Салавей паглыбляецца ў гісторыю даследавання пытання, якое цікавіла яшчэ Адама Кіркора, Еўдакіма Раманава, Паўла Шэйна, Міхаіла Федароўскага, Адама Багдановіча, Яфіма Карскага, і прадстаўляе сваю класіфікацыю жанру: падбор шлюбных пар, адносіны ў сям’і; цяжарнасць, роды, гадаванне дзіцяці; ахоўныя, засцерагальныя замовы і дзеянні; ахоўныя папераджальныя,

супраціўныя і загойваючыя замовы і чыннасці ад шкадлівага ўздзеяння на псіхіку; ахоўныя і прадудыруючыя магію дзеля поспеху ў гаспадарцы, ахоўныя, ад хвароб і на добрую прадуктыўнасць каровы [2, с. 517]. Замова, як і любы магічны сродак, была ў нашых продкаў універсальным, ахоўным, папераджальным сродкам, які мог адхіліць ці адмяніць нават будучыя нежаданыя падзеі на ўзроўні вестак аб іх [2, с. 10].

Адным з частых спосабаў узмацнення замовы з'яўляецца зварот да цудоўных памочнікаў, прыродных і надпрыродных сіл. Замова — гэта своеасаблівая славесная формула, якая паводле прымхлівых уяўленняў мае магічную сілу — здольна абавязкова ўздзейнічаць у пажаданым кірунку на знешні свет. Да нябеснага свяціла Я. Купала звяртаецца ў вершы «Песня сонцу», дзе маг-заклінальнік просіць аб сонечнай, яснай долі свайму крывіцкаму народу з «туманых нізін»:

Аднаві славу нашай старонцы,

Аднаві яе сумны народ! [4, с. 138].

Заклучэнне. Янка Купала — народны, нацыянальны паэт. Яго творчасць увасабляе ўяўленні беларускага народа пра шчасце, свабоду, гісторыю і будучыню. Шляхі да раскрыцця глабальных мастацкіх ідэй мастак слова бачыў у звароце да вуснай народнай творчасці, плённа выкарыстоўваючы вобразна-персанажны і жанрава-паэтычны аспекты. Паэтыка замовы паўплывала на мастацкае аблічча лірычнага героя, на выбар паэтычных прыёмаў, рытмічнай, гукавой арганізацыі тэкстаў, іх інтанацыйнага, эмацыянальнага ладу.

Спіс цытаваных крыніц

1. Беларускі фальклор : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў [і інш.]. — Мінск : БелЭН, 2005. — Т. 1. — 768 с.
2. Замовы / уклад.: У. А. Васілевіч, Л. М. Салавей. — Мінск : Беларусь, 2009. — 519 с.
3. Купала, Я. Поўны збор твораў : вершы, пераклады 1904—1907 : у 9 т. / Я. Купала. — Мінск : Маст. літ., 1995. — Т. 1. — 462 с.
4. Купала, Я. Выбраныя творы / Я. Купала. — Мінск : Беларус. кнігазбор, 2002. — 640 с.
5. Міфалогія. Духоўныя вершы / А. М. Ненадавец [і інш.]; навук. рэд. А. С. Фядосік. — Мінск : Беларус. навука, 2003. — 471 с.

УДК 821.161.3:82-31Купрэў

В. М. Яромліч

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы

АДМЕТНАСЦЬ ТВОРЧАЙ АСОБЫ МІКОЛЫ КУПРЭВА

Уводзіны. Хто такі Мікола Купрэў? Далёка не ўсім беларускім чытачам вядома імя гэтага вандроўнага творцы, паэта, празаіка. Пакуль што яго творчасць не заняла належнага месца ні ў школьнай, ні ва ўніверсітэцкай праграмах па айчыннай літаратуры. Ёй прысвечана не вельмі значная колькасць навуковых даследаванняў. Аднак знаёмства з творамі М. Купрэва і тымі мемуарна-біяграфічнымі і літаратурна-крытычнымі крыніцамі, што ёсць у сучасным культурным набытку, выявіла яго як неардынарнага пісьменніка з драматычным лёсам, вартага больш пільнай увагі і дасканаллага вывучэння.

Асноўная частка. Мікола Сымонавіч Купрэў нарадзіўся 25 мая 1937 года на Гомельшчыне, у вёсцы Ямнае Рагачоўскага раёна. У 1943 годзе пры арышце бацьку фашысты паранілі, а пасля жывой закапалі яго маці. «... Яе забілі ў вайну, калі мне было пяць гадоў», — узгадвае Мікола Сымонавіч у гутарцы з Леанідам Галубовічам [1, с. 9]. Пазней гэтая трагедыя неаднойчы адгукнецца рэхам у яго творах...

Адразу пасля вайны сям'я пераехала з Рагачоўшчыны на Брэстчыну. Спачатку жылі ў вёсцы Пескі Бярозаўскага раёна, а затым, у 1953 годзе, пераехалі ў вёску Міхнавічы Івацэвіцкага раёна, дзе хлопец выхоўваўся бацькам і мачыхай. У ціхай палескай вёсцы Пескі і выявіліся літаратурныя здольнасці Міколы, што не засталася па-за ўвагай настаўнікаў. У дзявятым класе ён выступае на абласной нарадзе перад Янкам Брылём, які станоўча ацаніў, а таксама заахваціў таленавітага юнака да творчасці. Пасля заканчэння Івацэвіцкай сярэдняй школы Мікола паступае на факультэт беларускай і рускай мовы і літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута. У шасцідзясятыя гады настаўнічае ў Чудзінскай сярэдняй школе Ганцавіцкага раёна. У «Палескім дзённіку» Міколы Сымонавіча чытаем: «Вось і ўсё. Пачынаецца новае. Дык дзе ж гэты Чудзін? <...> Дастаў карту раёна: ад майго стала да Чудзіна 105 кіламетраў. Цудоўна. “Чудны” Чудзін. Яшчэ не ўбачыўшы яго, я ўжо, здэцца, жыву там, іду па беразе Лані, прыемна моршчуся ад журавін, рукамі выпягваю ногі свае з балота, потым на змярканні іду вуліцай і ўсім цёткам, што сядзяць і гамоняць ля хат, кажу “Добры вечар”» [4, с. 74]. Пасля былі іншыя месцы працы: вёска Сташаны Пінскага, Малькавічы Ганцавіцкага, Папялёва Пружанскага раёнаў.

Адным з вучняў Міколы Сымонавіча Купрэва ў Чудзінскай школе падчас яго працы на пасадзе завуча і настаўніка літаратуры быў Алесь Каско, а ў Сташанах — Мікола Антанойскі і Анатоль Шушко, якія таксама мелі літаратурныя здольнасці. Вось як успамінае пра гэта настаўнік і пісьменнік: